

سرشناسه: یاوری سرتختی، محمدجواد، ۱۳۵۴ -

عنوان و نام پدیدآور: بررسی و تحلیل مناظرات شیعیان امامیه عصر ائمه اطهار (ع) / محمدجواد یاوری سرتختی.

مشخصات نشر: قم: موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره)، انتشارات، ۱۳۹۰.

مشخصات ظاهری: ۲۴۶ص.

فروست: موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره)؛ ۸۹۹ کلام و عقاید؛ ۸۹.

شابک: 978-964-411-677-3

وضعیت فهرست نویسی: فیا

یادداشت: کتابنامه.

موضوع: شیعه امامیه -- مناظره ها.

شناسه افزوده: موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره)، انتشارات.

رده بندی کنگره: ۲۱۱/۵/۲ ب BP

رده بندی دیویی: ۲۹۷/۴۱۷۲

شماره کتابشناسی ملی: ۲۵۰۱۰۲۲

بررسی و تحلیل مناظرات شیعیان امامیه

عصرائمه اطهار علیہم السلام

محمد جواد یاوری سرتختی

انتشارات مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی

۱۳۹۰

شماره ردیف ۸۹۹
شماره موضوعی کلام و عقاید- ۸۹
۱۳۹۰-۷۱

■ بررسی و تحلیل مناظرات شیعیان امامیه عصر ائمه اطهار (علیهم السلام)

- مؤلف: محمدجواد یاورى سرتختى
- ناشر: انتشارات مؤسسه آموزشى و پژوهشى امام خمينى (ره)
- چاپ: نگارش
- نوبت و تاريخ چاپ: اول، پاييز ۱۳۹۰
- شمارگان: ۱۰۰۰
- قيمت: ۲۵۰۰ تومان

● دفتر مركزى: قم، خيابان شهيد، كوى ممتاز، پلاك ۳۸
تلفن و نماير: ۷۷۳۲۳۲۶-۲۵۱

● شعبه مؤسسه امام خمينى (ره): قم، بلوارامين، بلوار جمهورى اسلامى، مؤسسه آموزشى و پژوهشى امام خمينى (ره)
تلفن: ۲۱۱۳۶۲۹-۲۵۱

فهرست مطالب

۱۳		اهدا
۱۴		مقدمه معاونت پژوهش
۱۷		مقدمه

فصل اول: کلیات

۲۰		مقدمه
۲۰		۱. پرسش‌های تحقیق
۲۱		پرسش اصلی
۲۱		پرسش‌های فرعی
۲۱		۲. اهداف تحقیق
۲۲		۳. روش تحقیق
۲۲		۴. مفاهیم
۲۲		۱- ۴-۱. جدل
۲۴		۲- ۴-۲. مرآه
۲۶		۳- ۴-۳. مناظره
۲۶		۱- ۴-۳-۱. تعریف لغوی مناظره
۲۶		۲- ۴-۳-۲. تعریف اصطلاحی مناظره
۲۷		تفاوت جدل با مناظره

۶ بررسی و تحلیل مناظرات شیعیان امامیه عصر ائمه اطهار

۴-۴. احتجاج.....	۲۸
۴-۵. شیعه.....	۲۸
۴-۵-۱. معنای لغوی شیعه.....	۲۸
۴-۵-۲. معنای اصطلاحی شیعه.....	۲۹
۴-۶. امامیه.....	۳۰
۵. معرفی و نقد منابع.....	۳۲
۵-۱. اختیار معرفة الرجال مشهور به «رجال کشی».....	۳۲
۵-۲. الفصول المختارة.....	۳۳
۵-۲-۱. چگونگی نگارش.....	۳۳
۵-۲-۲. محتوا.....	۳۳
۵-۳. الاحتجاج على اهل اللجاج.....	۳۴
۵-۳-۱. انگیزه نگارش.....	۳۵
۵-۳-۲. اعتبار کتاب و روایات.....	۳۵
۵-۳-۳. ترتیب مطالب.....	۳۶
۵-۴. مواقف الشيعة.....	۳۷
۵-۵. مناظرات في العقائد والاحكام والامامة.....	۳۸
فصل دوم: تاریخ و آداب مناظره در اسلام	
مقدمه.....	۴۰
۱. پیشینه تاریخی مناظره.....	۴۰
۲. جایگاه مناظره در اسلام.....	۴۶
۲-۱. مناظره از منظر قرآن.....	۴۶
۲-۲. مناظره در سیره پیامبر اکرم ﷺ و امامان شیعه ﷺ.....	۴۹
۲-۲-۱. مخاطب شناسی.....	۵۱
۲-۲-۲. آموزش روش مناظره از سوی ائمه ﷺ.....	۵۲
۲-۲-۳. تشویق به مناظره.....	۵۶

۵۷	۲-۲-۴. هدایت مناظرات و دفاع از شاگردان مناظره‌گر
۵۹	۳. نقش مناظرات شیعیان در گسترش علوم دینی
۵۹	۳-۱. تبیین اعتقادات و باورهای تشیع
۶۰	۳-۲. توسعه علوم اسلامی
۶۰	۳-۳. تدوین آثار علمی
۶۲	۴. تفاوت شیوه مناظرات متکلمان شیعه با سنی
۶۳	۵. آداب مناظره از منظر اسلام
۶۶	۶. ابزار مناظره
۶۶	۶-۱. علم
۶۷	۶-۲. مهارت

فصل سوم: زمینه‌های مناظرات

۷۲	مقدمه
۷۲	زمینه‌های مناظرات
۷۲	۱. زمینه‌های سیاسی
۷۸	۱-۱. اصل و نسب جانشین
۸۲	۱-۲. روش تعیین خلیفه (امام)
۸۶	۱-۳. افضل بودن خلیفه (امام)
۸۷	۱-۴. خلافت بنی‌امیه و بنی‌عباس
۸۸	۲. زمینه‌های اجتماعی و اقتصادی
۹۱	۳. زمینه‌های فکری و اعتقادی
۹۱	۳-۱. پیدایش فرقه‌ها و مذاهب فکری و اعتقادی
۹۴	۳-۱-۱. زمینه‌های پیدایش فرقه‌ها و مذاهب
۹۴	الف) تحولات سیاسی-اجتماعی
۹۵	ب) منع نگارش روایت از رسول اکرم ﷺ
۹۶	ج) تعامل دنیای اسلام با کشورهای فتح‌شده

۸ بررسی و تحلیل مناظرات شیعیان امامیه عصر ائمه اطهار

- ۹۷..... (د) شکل‌گیری مذاهب اهل سنت.....
- ۹۷..... (ه) اختلاف برداشت از آموزه‌های دینی.....
- ۹۸..... ۳-۱-۲. مباحث کلامی اختلافی در فرقه‌ها و مذاهب اسلامی.....
- ۹۹..... ۳-۱-۳. ترویج افکار و عقاید انحرافی.....
- ۱۰۰..... ۴. اختلافات فقهی.....
- ۱۰۱..... ۵. تخریب شیعه.....
- ۱۰۱..... ۵-۱. تخریب تاریخ شیعه.....
- ۱۰۳..... ۵-۲. تخریب چهره شیعیان.....
- ۱۰۴..... ۶. توانایی علمی شیعیان.....

فصل چهارم: محورهای مناظرات

- ۱۰۸..... مقدمه.....
- ۱۰۸..... محورهای مناظرات (باورها و اندیشه‌های شیعه).....
- ۱۰۸..... ۱. توحید.....
- ۱۰۹..... ۱-۱. نفی جسمانیت خداوند.....
- ۱۱۰..... ۱-۲. ربوبیت خداوند.....
- ۱۱۱..... ۱-۳. قدرت و اراده خداوند.....
- ۱۱۳..... ۱-۴. حکیم بودن خداوند.....
- ۱۱۴..... ۱-۵. حضور خداوند.....
- ۱۱۵..... ۱-۶. رد تثلیث.....
- ۱۱۶..... ۲. نبوت.....
- ۱۱۷..... ۳. معاد.....
- ۱۱۷..... ۳-۱. خلود.....
- ۱۱۸..... ۳-۲. رجعت.....
- ۱۲۰..... ۳-۳. رد تناسخ.....
- ۱۲۱..... ۳-۴. نامه اعمال.....

۱۲۲	 ۴ امامت
۱۲۳	 ۴-۱ ضرورت وجود امام
۱۲۸	 ۴-۲ راه شناخت امام
۱۳۰	 ۴-۳ راه تعیین امام
۱۳۱	 ۴-۴ اطاعت از امام معصوم
۱۳۴	 ۴-۵ مقام امامت
۱۳۷	 ۴-۶ شئون امام
۱۴۳	 ۴-۷ وظایف امام
۱۴۴	 ۴-۸ مصادیق امامان شیعه
۱۴۶	 ۴-۹ خلافت امام علی
۱۵۶	 ۴-۱۰ فضایل امام علی
۱۵۶	 ۴-۱۱ مسائل تاریخی
۱۶۶	 ۵ فقه
۱۶۷	 ۵-۱ طلاق ثلاثه
۱۶۷	 ۵-۲ مُتعه (ازدواج موقت)
۱۶۸	 ۵-۳ حدود
۱۶۸	 نمودار مناظره‌های شیعیان امامیه
۱۶۹	 تحلیل تاریخی مناظره‌ها
	فصل پنجم: اصول و شیوه‌های مناظرات
۱۷۴	 مقدمه
۱۷۴	 منابع معرفتی مناظره‌کنندگان
۱۷۵	 ۱ استدلال نقلی
۱۷۵	 ۱-۱ استناد به قرآن
۱۷۸	 ۱-۲ استناد به سنت و سیره
۱۸۰	 ۲ استدلال عقلی

۱۰. بررسی و تحلیل مناظرات شیعیان امامیه عصر ائمه اطهار

- ۲-۱. بهره‌گیری از برهان‌های عقلی..... ۱۸۱
- ۲-۲. استدلال محسوس به معقول..... ۱۸۲
۳. رعایت آداب و اخلاق مناظره..... ۱۸۲
 - ۳-۱. صبر و حوصله در شنیدن کلام مخالف..... ۱۸۳
 - ۳-۲. حفظ کرامت و حرمت طرف مناظره..... ۱۸۳
 - ۳-۳. استحکام در اظهار عقاید..... ۱۸۵
۴. گونه‌شناسی کلام به تناسب مخاطب..... ۱۸۵
 - ۴-۱. تحریک احساسات و تشویق به فکر کردن..... ۱۸۶
 - ۴-۲. رعایت احتیاط..... ۱۸۷
 - ۴-۳. بیان تند و صریح..... ۱۸۷
 - ۴-۴. استفاده از قالب طنز..... ۱۸۹
 - ۴-۵. کنایه..... ۱۹۰
۵. تمسک به عرفیات و مشهورات..... ۱۹۱
۶. ایجاد هماهنگی درونی در طرح مطالب دینی..... ۱۹۱
۷. بیان انگیزه افراد..... ۱۹۲
۸. مناظره با افراد شاخص..... ۱۹۴
۹. بهره‌گیری از شیوه جدل به هنگام لزوم..... ۱۹۴

فصل ششم: اهداف و نتایج مناظرات

- مقدمه..... ۱۹۸
- الف) اهداف مناظرات..... ۱۹۸
 ۱. کشف حقیقت..... ۱۹۸
 ۲. تبیین اندیشه‌ها و باورهای شیعی..... ۱۹۹
 ۳. ترویج عقل‌گرایی در تحلیل آموزه‌های دینی..... ۲۰۱
 ۴. اتمام حجت با طرف مقابل..... ۲۰۲
 ۵. مناظره با مخالفین..... ۲۰۳

۶. ابطال افکار و عقاید انحرافی.....	۲۰۴
(ب) نتایج مناظرات.....	۲۰۷
۱. نزدیکی به حق.....	۲۰۷
۲. اعتراف به حق.....	۲۰۸
۳. ابطال افکار و عقاید انحرافی.....	۲۱۰
۴. جدایی از باطل.....	۲۱۱
۴-۱. بازگشت خوارج.....	۲۱۲
۴-۲. جدایی بُریههٔ مسیحی.....	۲۱۲
۴-۳. ایمان آوردن عبدالله الدیصانی.....	۲۱۳
۵. گرایش به تشیع.....	۲۱۴

فصل هفتم: گروه‌ها و افراد طرف مناظره

مقدمه.....	۲۱۸
۱. گروه‌های سیاسی.....	۲۱۸
۱-۱. خلفا.....	۲۱۸
۱-۲. اصحاب جمل.....	۲۲۰
۱-۳. خوارج.....	۲۲۱
۲. پیروان فرقه‌های کلامی.....	۲۲۲
۲-۱. مُعتزله.....	۲۲۲
۲-۲. زیدیه.....	۲۲۴
۲-۳. بشیریه یا مَمتوره.....	۲۲۴
۲-۴. ثنویه.....	۲۲۵
۳. پیروان مذاهب فقهی.....	۲۲۶
۴. اهل کتاب.....	۲۲۷
۵. مُلحدان.....	۲۲۸
۶. افراد ناشناس.....	۲۲۸

۱۲ بررسی و تحلیل مناظرات شیعیان امامیه عصر ائمه اطهار

نتیجه	۲۲۹
مهم‌ترین یافته‌های پژوهش	۲۳۰
منابع	۲۳۲
نمایه‌ها	۲۴۲

www.ketab.ir

مقدمه معاوت پژوهش

حقیقت اصیل ترین، جاودانه ترین و زیباترین راز هستی و نیاز آدمی است که سلسله مؤمنان و عالمان صادق چه جانها که در راه آن نیاخته، و جاهلان و باطل پرستان چه توطئه ها و ترفندها که برای محو و مسخ آن نساخته اند. چه تلخ واقعیتی است مظلومیت حقیقت، و چه شیرین حقیقتی است این واقعیت که در مصاف همیشگی حق و باطل، حق سربلند و سرفراز است و باطل اذین رفتنی و نگونسار. این والا و بالانشینی حقیقت، گذشته از سرشت حق، وام دار کوشش های خالصانه و پایان ناپذیر حقیقت جویانی است که در عرصه نظر و عمل کمر همت محکم بسته و از دام و دانه دنیا رسته اند، و در این میان نقش و تأثیر ادیان و پیامبران الهی، و به ویژه اسلام و پیامبر اکرم ﷺ و جانشینان برحق و گرامی او ﷺ، برجسته ترین است.

دانشمندان نام آور شیعه رسالت خطیر و بی نظیر خویش را بهره گیری از عقل و نقل و غوص در دریای معارف قرآن و برگرفتن گوهر ناب حقیقت از سیره آن پیشوایان و عرضه آن به عالم بشری و دفاع جانانه در برابر هجوم ظلمت پرستان حقیقت گریز دانسته و در این راه دیده ها سوده و جانها فرسوده اند. اکنون در عصر بحران معنویت که دشمنان حقیقت و آدمیت هر لحظه با تولید و انتشار فزون از شمار آثار نوشتاری و دیداری و به کارگیری انواع ابزارهای پیشرفته سخت افزاری و نرم افزاری در عرصه های گوناگون برای سیطره بر جهان می کوشند، رسالت حقیقت خواهان و اندیشمندان حوزوی و

دانشگاهی، به‌ویژه عالمان دین، بس عظیم‌تر و سخت دشوارتر است.

در جهان تشیع، پژوهشگران حوزوی در علوم فلسفی و کلامی، تفسیری و حدیثی، فقهی و اصولی و نظایر آن کارنامه درخشانی دارند، و تأملات ایشان بر تارک پژوهش‌های اسلامی می‌درخشد. در زمینه علوم طبیعی و تجربی و فناوری‌های جدید نیز پژوهشگران ما تلاش‌هایی چشمگیر کرده، گام‌هایی نویدبخش برداشته و به جایگاه درخور خویش در جهان نزدیک شده‌اند، و می‌کوشند تا با فعالیت‌های روزافزونشان مقام شایسته خویش را در صحنه علمی بین‌المللی بازیابند. ولی در قلمرو پژوهش‌های علوم اجتماعی و انسانی تلاش‌های دانشمندان این موزیوم آن‌گونه که شایسته نظام اسلامی است به بار ننشسته و آنان گاه به ترجمه و اقتباس نظریات دیگران بسنده کرده‌اند. در این زمینه کمتر می‌توان رد پای ابتکارات و به‌ویژه خلاقیت‌های برخاسته از مبانی اسلامی را یافت و تا رسیدن به منزلت مطلوب راهی طولانی و پرجالش در پیش است. از این‌روی، افزون بر استنباط، استخراج، تفسیر و تبیین آموزه‌های دینی و سازمان‌دهی معارف اسلامی، کاوش در مسائل علوم انسانی و اجتماعی از دیدگاه اسلامی و تبیین آنها از مهم‌ترین اهداف و اولویت‌های مؤسسات علمی به‌ویژه مراکز پژوهشی حوزه‌های علمیه است.

مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی^ع در پرتو تأییدات رهبر کبیر انقلاب اسلامی و حمایت‌های بی‌دریغ خلف صالح وی، حضرت آیت‌الله خامنه‌ای «مد ظله العالی» از آغاز تأسیس براساس سیاست‌ها و اهداف ترسیم‌شده از سوی حضرت آیت‌الله محمدتقی مصباح یزدی «دامت برکاته» به امر پژوهش‌های علمی و دینی اهتمام داشته و در مسیر برآوردن نیازهای فکری و دینی جامعه، به پژوهش‌های بنیادی، راهبردی و کاربردی پرداخته است. معاونت پژوهش مؤسسه برای تحقق این مهم، افزون بر برنامه‌ریزی و هدایت دانش‌پژوهان و پژوهشگران، در زمینه نشر آثار محققان نیز کوشیده و بحمدالله

تاکنون آثار ارزنده‌ای را در حد توان خود به جامعه اسلامی تقدیم کرده است. کتاب پیش روی، پژوهشی است در قلمرو علم کلام، که با رویکردی تاریخی، به تحلیل و بررسی گزاره‌های کلامی در حوزه مناظرات شیعیان امامیه در عصر ائمه اطهار می‌پردازد که با تلاش پژوهشگر ارجمند جناب حجت‌الاسلام آقای محمدجواد یآوری سرتختی نگارش یافته است. هدف اصلی نویسنده شناخت وضعیت فکری و اعتقادی شیعیان امامیه عصر ائمه اطهار، و بررسی زمینه‌ها و اهداف شکل‌گیری مناظرات و یافتن اندیشه‌های شیعه امامیه در این دوره زمانی، و همچنین بررسی و تحلیل تاریخی این دوره زمانی در جهت توسعه منابع مرتبط با موضوع است.

معاونت پژوهش از مؤلف محترم و حجج اسلام والمسلمین آقایان دکتر محمدرضا جباری و دکتر محسن ربیع که با راهنمایی، مطالعه و ارائه نظرهای سودمندشان، براتقان و غنای اثر افزوده‌اند، صمیمانه سپاسگزاری می‌کند و توفیق روزافزون ایشان را از خداوند متعالی خواستار است.

معاونت پژوهش

مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی